

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему: **«Організаційно-економічні засади розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств»** здобувача ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

Батюка Романа Богдановича

За результатами розгляду дисертації та наукових публікацій, у яких висвітлено основні результати дослідження, а також за підсумками проведеної публічної презентації наукових результатів дисертації та її обговорення на засіданні кафедри економіки, підприємництва та туризму Поліського національного університету, встановлено наступне:

1. Актуальність теми дисертації. Зовнішньоекономічна діяльність аграрних підприємств є важливим фактором розвитку країни. Україна має достатньо великий товарний експортний потенціал у сфері агропромислового комплексу. Активна та своєчасна участь аграрних підприємств у міжнародній торгівлі є ключовим напрямом на шляху інтеграції країни до світового господарства, яка в подальшому позитивно вплине на економіку країни в цілому. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС дає можливість аграрним підприємствам розвивати підприємницьку діяльність, збільшити прибуток, експортуючи товарну продукцію рослинництва та тваринництва в країни ЄС. Крім того, пошуки нових механізмів організації зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, нарощування експортного потенціалу вбачається надзвичайно важливим завданням в умовах воєнного стану.

Вищезазначене обумовлює необхідність обґрунтування теоретико-методичних положень і розробку практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічних засад розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, що підтверджує актуальність теми дослідження.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри. Дисертаційна робота відображає результати наукових досліджень, проведених відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри економіки Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького за темою: «Основні напрями сталого інноваційного розвитку агропромислового комплексу України» (номер державної реєстрації 0121U110270, 2021–2025 рр.) та кафедри економіки, підприємництва та туризму Поліського національного університету за темою «Організаційно-економічні засади забезпечення сталого розвитку Північно-Західного регіону України» (номер державної реєстрації 0121U109310, 2021–2025 рр.). У межах зазначених тем автором досліджено теоретичні, методичні та прикладні засади забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних аграрних підприємств.

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів та вирішенні конкретного наукового завдання. Результати, які викладено в дисертації та виносяться на захист, отримані автором особисто. Вони, передусім, полягають в концептуалізації теоретико-методичних положень та практичних засад визначення організаційно-економічних закономірностей і особливостей активізації й розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств в умовах воєнного стану. У ході дослідження удосконалено трактування поняття «зовнішньоекономічна діяльність аграрних підприємств». В методичному плані удосконалено методичний підхід до оцінки ефективності експортного потенціалу аграрних підприємств шляхом розрахунку індексу інтенсивності торгівлі як на рівні окремих суб'єктів господарювання (прямий метод), так і за допомогою національних спеціалізованих та державних органів (непрямий метод); поглиблено методичні засади формування і використання імітаційної моделі розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств; розроблено теоретико-методичні підходи до трансформації стратегічної карти управління розвитком зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. Щодо практичного аспекту, доповнено інструментарій діагностики перспектив розвитку експортного потенціалу аграрних підприємств, ідентифіковано та емпірично оцінено вплив зовнішніх факторів на результативність зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств; обґрунтовано процес системності формування та реалізації стратегії сталого розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств; розроблено пропозиції щодо удосконалення системи просування сільськогосподарської продукції на зарубіжні ринки.

З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані ті положення, які є результатом власних досліджень.

4. Достовірність та обґрунтованість запропонованих здобувачем положень, висновків та рекомендацій. Принципові положення, висновки та рекомендації, отримані автором у процесі дослідження, належним чином аргументовані та достовірні. Достовірність сформульованих наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується їх науковим обґрунтуванням, яке базується на критичному осмисленні здобутків вітчизняних та зарубіжних вчених щодо формування організаційно-економічних засад розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств (зокрема, методи синтезу і системного аналізу; абстрактно-логічний; контент-аналізу; статистико-економічний; монографічний; порівняльного аналізу; факторного аналізу; індексний; групування; імітаційного моделювання; сценарного прогнозування), поставленими завданнями, структурованістю та логічною послідовністю етапів дослідження, значним обсягом опрацьованих літературних джерел. Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні акти, які регулюють зовнішньоекономічні відносини в Україні, офіційні дані Державної служби статистики України щодо зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств та суб'єктів суміжних галузей, міжнародних та європейських

організацій, монографічні праці та наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, результати власних досліджень автора.

5. Наукова новизна основних результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження, які виносяться на захист і характеризують наукову новизну та особистий внесок автора, полягають у наступному:

удосконалено:

- експлікацію поняття «зовнішньоекономічна діяльність аграрних підприємств», під яким запропоновано розуміти систему зовнішньоекономічних операцій у сфері виробничої діяльності господарюючих суб'єктів аграрного сектора економіки, пов'язаної з експортом та імпортом товарів й послуг для отримання прибутку та посилення конкурентних позицій внаслідок виходу на міжнародний ринок. Відмінністю цього визначення від існуючих є: по-перше, структурування зовнішньоекономічної діяльності аграрного підприємства в межах його загальної господарської діяльності; по-друге, диференціація різновидів такої діяльності; по-третє, підкреслення мети провадження діяльності відповідно до цілей та завдань підприємства щодо його стратегічного розвитку;
- інструментарій діагностики перспектив розвитку експортного потенціалу аграрних підприємств, застосування якого дає змогу ідентифікувати незадіяні резерви використання цього потенціалу, що можуть бути враховані при розробці комплексу заходів, відповідно до яких процес розвитку переорієнтовується з витратного проєктного підходу до оптимального процесного, а результатом цих заходів буде усунення або зниження впливу дестабілізуючих факторів, зростання обсягів і розширення географічних меж експорту, підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності;
- методичний підхід до оцінки ефективності експортного потенціалу аграрних підприємств шляхом розрахунку індексу інтенсивності торгівлі як на рівні окремих суб'єктів господарювання (прямий метод), так і за допомогою національних спеціалізованих та державних органів (непрямий метод) з дотриманням відповідних методологічних принципів, що дасть змогу об'єктивно оцінити поточну ситуацію на конкретному міжнародному ринку збуту, виявити тенденції, проблеми та пріоритети його розвитку, а також потенційні та конкурентні можливості виходу аграрних підприємств у відповідний агропродовольчий сегмент;

дістали подальшого розвитку:

- ідентифікація та аналітичне оцінювання впливу зовнішніх факторів на результативність зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, до яких першочергово віднесено: політичну ситуацію в країні та її стабільність; рівень конкурентоспроможності вітчизняної продукції (товарів); складність процедури зовнішньоекономічної діяльності;

- обґрунтування процесу системності формування та реалізації стратегії сталого розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, в основу якого покладено алгоритм вибору зовнішньоекономічної стратегічної зони господарювання та ідентифікації функціонального інструментарію її імплементації, що забезпечить окреслення чітких правил поведінки на зовнішньому ринку, дієвість принципів здійснення експортно-імпортних операцій, гнучкість і адаптивність бізнес-процесів через застосування релевантних заходів ризик-менеджменту;
- теоретико-методичні підходи до трансформації стратегічної карти управління розвитком зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, змістовне наповнення якої характеризує комплементарність зв'язку між фінансовими та нефінансовими індикаторами, матеріальними та нематеріальними показниками, внутрішніми та зовнішніми аспектами бізнес-процесів, а також рушійними силами й результатами діяльності підприємства на зовнішньому ринку;
- методичні засади формування і використання імітаційної моделі розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, які передбачають виділення конкурентного ядра експортоорієнтованих підприємств, що характеризуються випереджувальним розвитком тих із них, які є найбільш конкурентоспроможними, мають високий потенціал для зростання, залучені до економічного обігу нематеріальних активів з метою збільшення доданої вартості експортної продукції. Механізми функціонування моделі ґрунтуються на системній інтеграції її ключових елементів (регулювання ЗЕД, використання виробничого потенціалу АПК, нарощування експорту, оптимізації імпорту) з цільовими критеріями, завданнями та функціями;
- засади удосконалення системи просування сільськогосподарської продукції на зарубіжні ринки, які базуються на комплексному підході до її формування та передбачають адаптацію до будь-якого специфічного напрямку зовнішньоекономічної діяльності конкретного аграрного товаровиробника-експортера до вимог цільового ринку. Детермінуючими принципами формування системи є: вироблення оптимальних цілей та завдань щодо просування продукції або послуг на зовнішній ринок; облік таких факторів, як можливості виробництва та збуту продукції національного АПК, міжнародні та національні регуляторні інструменти (економічні та нормативно-правові); формування оптимальної логістичної системи товароруку.

6. Наукова і практична цінність результатів дослідження. Дисертація є самостійно виконаною кваліфікаційною завершеною науковою працею, у якій викладено положення, висновки й пропозиції, здобуті автором особисто. Розроблені теоретико-методичні та прикладні положення логічно доведено до рівня конкретних пропозицій, можливих для впровадження в науку і практику. Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання результатів і рекомендацій дисертаційного дослідження у процесі організації,

управління й активізації зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних аграрних підприємств. Зокрема, пропозиції автора щодо формування стратегій розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств схвалено і рекомендовано до впровадження Департаментом агропромислового розвитку Львівської обласної державної адміністрації (довідка від 26.02.2024 № 01-37/7). Рекомендації щодо розвитку експортного потенціалу аграрних підприємств прийнято до впровадження ТЗОВ «ОСКАР СОЛЮШИН» Львівської області (довідка від 20.10.2023 № 121/23). Рекомендації автора щодо забезпечення активізації розвитку та функціонування зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, у частині запропонованої інтегральної методики оцінки експортного потенціалу підприємств, схвалено і прийнято до впровадження ТЗОВ «ТрастГард ЄС» Львівської області (довідка від 20.04.2023 № 15-D). Результати дисертаційного дослідження враховано під час реалізації освітнього процесу Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, зокрема при викладанні дисциплін «Міжнародні економічні відносини», «ЗЕД підприємств», «Облік ЗЕД», «Міжнародна економіка», «Міжнародний маркетинг» (довідка від 15.02.2023 № 123/4).

7. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації. За темою дисертації опубліковано 14 наукових праць загальним обсягом 6,27 ум. друк. арк. (автору належить 6,14 ум. друк. арк.), з них 7 праць, в яких опубліковано основні результати дослідження у вітчизняних наукових фахових виданнях категорії Б, 7 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1.1. У наукових фахових виданнях України:

1. Батюк Р. Б. Оцінка дефініції «зовнішньоекономічна діяльність аграрних підприємств». *Наукові записки Української академії друкарства*. 2020. № 2 (61). С.141–155. DOI: 10.32403/1998-6912-2020-2-61-141-155.

2. Батюк Р.Б. Методичні підходи до оцінювання зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. *Науковий вісник ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького*. Сер.: Економічні науки. Львів, 2021. Т.23, № 98. С. 3–11. URL: <https://doi.org/10.32718/nvlvet-e9801>.

3. Батюк Р. Моделювання зовнішньоекономічної взаємодії аграрних підприємств України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-39>.

4. Батюк Р.Б. Особливості стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю аграрних підприємств. *Економічний аналіз* : Зб. наук. праць. Т. 32, № 3. Тернопіль, 2022. С.199–207. DOI: 10.35774/econa2022.03.199.

5. Батюк Р.Б. Особливості економічної оцінки розвитку експортного потенціалу аграрних підприємств. *Науковий вісник ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького*. Сер.: Економічні науки. Львів, 2022. Т. 24 (99), С. 25–30. URL: <https://doi.org/10.32718/nvlvet-e9905>.

6. Батюк Р.Б. Оцінка факторів впливу на розвиток зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2023. № 1 (127), С. 60–67. URL: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2023-1-8>.

7. Ткачук В.І., Батюк Р.Б. Проблеми та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств в умовах війни. *Науковий вісник ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького*. Сер.: Економічні науки. Львів, 2023. Т. 25 (111), С. 3–9. URL: <https://doi.org/0.32718/nvlvet-e10101>. (Особистий внесок автора: визначення обсягів експорту аграрної продукції).

2. Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Батюк Р.Б. Сутність оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. *Актуальні проблеми управління та адміністрування: теоретичні і практичні аспекти*: матер. VI Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. молодих вчених та здобувачів вищої освіти, 4 трав. 2021 р. Кам'янець-Подільський, 2021. С.426–429.

9. Батюк Р.Б. Чинники ефективності зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти» присвячення 165-річчю заснування Львівського національного аграрного університету та 50-річчя створення кафедри обліку та оподаткування*: матер. III Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. Львів, 17–19 бер. 2021 р. С. 26–28.

10. Батюк Р. Б. Зовнішні чинники розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. *Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції*: тези доп. VIII Всеукр. наук.-практ. конф., 12–14 трав. 2021 р. / за ред. І.О. Мельник та ін. Миколаїв, 2021. С. 92–95.

11. Батюк Р.Б. Методи управління зовнішньоекономічною діяльністю аграрних підприємств. *Менеджмент XXI століття : глобалізаційні виклики* : матеріали V Міжнародної наук.-практ. конф.: зб. наук. пр. 19трав. 2021 р., Полтава : ПП «Астрая», 2021. С. 203–205.

12. Батюк Р. Б. Особливості застосування тарифних квот при виході аграрних підприємств на зовнішні ринки. *Наука, освіта, технології і суспільство: тенденції, виклики, перспективи*: зб. тез доп. Міжнародної наук.-практ. конф., Житомир, 12 лист. 2022 р.: у 2 ч., Житомир: ЦФЕНД, 2022, Ч. 2. С. 9–10.

13. Батюк Р. Б. Тенденції міжнародної торгівлі агропродовольчою продукцією. *Трансформація менеджменту в умовах глобальної макроекономічної нестабільності* : матер. I Всеукраїнської наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих учених, м. Миколаїв; 15–17 бер. 2023 р. Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 6–9.

14. Батюк Р. Б. Фактори формування зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. *Актуальні проблеми сучасної науки: теоретичні та практичні дослідження молодих учених*: матер. I Всеукраїнської наук.-практ. конф. м. Полтава, 26–27 квіт. 2023 р. Полтава, 2023. С.86–88.

8. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах. Основні результати дослідження апробовані на міжнародних та всеукраїнських конференціях: «Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти» (Львів, 2021), «Актуальні проблеми управління та адміністрування: теоретичні і практичні аспекти» (Кам'янець-Подільський, 2021), «Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції» (Миколаїв, 2021), «Наука, освіта, технології і суспільство: тенденції, виклики, перспективи» (Житомир, 2022), «Трансформація менеджменту в умовах глобальної макроекономічної нестабільності» (Миколаїв, 2023), «Актуальні проблеми сучасної науки: теоретичні та практичні дослідження молодих учених» (Полтава, 2023).

9. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення. Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Дисертація відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії». Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (255 найменувань), додатків (на 32 сторінках). Основний текст дисертації викладено на 187 сторінках, містить 36 рисунків, 48 таблиць і 40 формул.

Дисертаційне дослідження виконано із дотриманням принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації. Подані до захисту матеріали належать автору.

10. Відповідність дисертації зазначеній спеціальності. Дисертаційна робота Р.Б. Батюка «Організаційно-економічні засади розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств» присвячена обґрунтуванню теоретико-методичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічних засад розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств.

За змістом завдань і методів дослідження, які розв'язують конкретні наукові завдання, отриманими результатами, практичною і теоретичною значимістю дисертаційна робота відповідає спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

11. Загальний висновок. Дисертаційна робота Батюка Романа Богдановича на тему «Організаційно-економічні засади розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств» подана у вигляді спеціально підготовленої кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису, яка виконана здобувачем особисто, містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні результати проведених здобувачем досліджень, що мають істотне значення для галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» та

підтверджуються документами, які засвідчують проведення таких досліджень, а також свідчить про особистий внесок здобувача в науку.

За актуальністю, науковою новизною, теоретичним, методологічним і практичним значенням, повнотою викладу принципів наукових положень, обґрунтованістю одержаних результатів та оформленням дисертація відповідає вимогам, передбаченим Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

З урахуванням наукової зрілості та професійних якостей здобувача Романа Богдановича Батюка, дисертація на тему: «Організаційно-економічні засади розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств» рекомендується для подання до розгляду і захисту у спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» та спеціальності 051 «Економіка».

Головуюча на засіданні:
завідувач кафедри економіки,
підприємництва та туризму
д.е.н., професор

 Наталія ВАЛІНКЕВИЧ

13.03.2024

